

СТАНОВИЩЕ на СВ. СИНОД НА БПЦ - БП относно МЕТОДИТЕ НА АСИСТИРАНА РЕПРОДУКЦИЯ И ЗАМЕЩАЩОТО МАЙЧИНСТВО

В духа на неизменната православна вяра в съвършенството, всезнанието, благостта и светостта на Божията воля Българската православна църква-Българска патриаршия не може да подкрепя методите на асистирана репродукция, както и сурогатното майчинство доколкото те нарушават целостта на брака. БПЦ благославя единствено "ин витро"/"ин виво" оплождането, при което се използва материал от самите съпрузи и се имплантира/т ембрион/и в самата съпруга без да се допуска унищожаването на нито един от тях.

Следва пълният текст на Синодалното становище:

СТАНОВИЩЕ на СВЕТИЯ СИНОД НА БЪЛГАРСКАТА ПРАВОСЛАВНА ЦЪРКВА-БЪЛГАРСКА ПАТРИАРШИЯ относно МЕТОДИТЕ НА АСИСТИРАНА РЕПРОДУКЦИЯ И ЗАМЕЩАЩОТО МАЙЧИНСТВО

Като неотделим член на Едната Света, Съборна и Апостолска Църква, която има за свой вечен и непреходен Глава Самия неин Божествен Основател - нашия Господ Иисус Христос, и която се направлява от живеещия в нея Свети Дух, Българската православна църква - Българска Патриаршия отстоява и проповядва неизменното духовно-нравствено учение на Евангелието и подпомага своите членове в съблюдаването на достоен начин на живот, съответстващ на възвишените духовни ценности на светото Православие.

В този смисъл Българската православна църква е пазителка на фундаменталните битийни, духовно-нравствени и семейни закони, вложени в света и в човека от Триединния Бог - Създателя на всичко видимо и невидимо. Тяхното осъзнаване и съблюдаване е признак за богообразността на човека, едновременно с това е път на богоуподобяване на личността и път на спасение за човешкия род. Затова Българската православна църква счита за свой дълг да изрази позицията си относно **методите на асистирана репродукция** („Ин витро оплождане" / "In vitro fertilization"-IVF; „Ин виво оплождане" / "Intracytoplasmic sperm injection"-ICSI) и **заместващото (сурогатното) майчинство**. Това са съвременни явления и биоетични проблеми, които имат една и съща пресечна точка - въпросът за произхода, достойнството, смисъла и предназначението на човешкия живот във всичките му фази. Това е не само философски и научен въпрос. Това е в най-висша степен богословски и екзистенциален въпрос, тъй като той прескача границите на философското и емпиричното познание и надхвърля временния характер на земното ни съществуване като навлиза в сферата на надсетивното духовно познание и непреходните измерения на човешкото битие.

Българската православна църква, като потвърждава, че голяма част от научните изследвания и открития несъмнено допринасят за добруването на човечеството и изпълняват възложеното от Бога на синовете човешки „тежко занятие" да издирват и изпитват „чрез мъдрост всичко, що става под небето" (Екл. 1:13), същевременно счита, че правомощията на науката и, в частност, на медицината не са безусловни и безгранични, особено когато те се отнасят до венеца на творението - човека, неговата двусъставна (дихотомна) природа (състояща се от душа и тяло), традиционното семейство като основна форма на съжителство между хората и тяхната вечна съдба. Тъй като методът на асистираната репродукция и заместващото майчинство сериозно нарушават благословената среда и богоустановените форми на човешкото зачатие, чадорождение, отглеждане и възпитание, светата ни Църква изразява силното си безпокойство от множеството рискове и предизвикателства, пред които тези медицински практики поставят съвременните хора, въпреки че в основата им нередко може би зялят искрени възжеления и положителни мотиви „в името на живота". Св. Синод на БПЦ-Българска Патриаршия е крайно резервиран спрямо всяка противоречаща на Божията воля човешка намеса в основополагащите екзистенциални аспекти на човешкия живот и същевременно напомня, че - когато Св. Троица благославя - „невъзможното за човеците е възможно за Бога" (Лука 18:27). Неслучайно Православната Църква, ръководена от своя Глава Иисус Христос, и просвещавана от Св. Дух, като охранителка на живота и чадолюбива майка е постановила тържествено да се отбелязват съответни християнски празници и да се извършват богослужения, св. Тайнства, църковни обреди и молитви, които благославят всички основни етапи в човешкия живот и освещават най-важните моменти, свързани със създаването на семейство, със зачеването, раждането, отглеждането, възпитаването и образоването на децата, с духовно-нравственото усъвършенстване на явращите православни християни.

Комплексният характер на въпросите, свързани с асистираната репродукция и заместващото майчинство, налага тяхното задълбочено разглеждане в медицински, етичен, социален и богословски аспект, съотнесено спрямо основните участници в тези практики.

I. Семейството като домашна църква.

Разбирането на Православната църква за същността на семейството се гради върху Божията воля за съвместния живот на мъжа и жената, разкрита донякъде в Стария Завет и напълно обяснена в Новия Завет на св. Библия. В книга Битие се казва: „рече Бог: да сътворим човек по Наш образ, (и) по Наше подобие..." (Бит. 1:26); „не е добро за човека да бъде сам; да му сътворим помощник, нему подобен" (Бит. 2:18). „И сътвори Бог човека по Свой образ, по Божий образ го сътвори; мъж и жена ги сътвори. И благослови ги Бог, като им рече: плодете се и множете се, пълнете земята..." (Бит. 1: 27-28).

Словото Божие ясно ни показва, че благословеният произход на човешкия род започва от традиционното семейство, състоящо се от един мъж и една жена, призвани да се подпомагат взаимно по пътя на своя ежедневен и духовен живот. Второто им благословено призвание е това на естественото зачатие и чадорождение, чрез което да се преумножат човеците така, че повече човешки същества да приемат от любящия Творец преизобилните Му дарове, да влизат в радостта на Божията любов, да усвояват Божията благодат и така да израстват духовно, за да бъдат мъдри разпоредници с поверения им свят и да усъвършенстват вложения в тях Божи образ до Божие подобие.

Според Православната църква човешкото частие и благоденствието на човечеството като цяло зависят в много голяма степен от ненарушимостта и единството на семейството. Първосъздадените мъж и жена, а оттам и всички бъдещи съпрузи, са онтологично и тайнствено свързани - всяко семейство според един и същ божествен закон, но по свой неповторим начин. „И рече човекът: ето, това е кост от костите ми и плът от плътта ми; тя ще се нарича жена, защото е взета от мъжа (си)" (Бит. 2:23). „Затова ще остави човек баща си и майка си и ще се прилепи към жена си; и ще бъдат (двата) една плът" (Бит. 2:24). В Новия Завет Господ Иисус Христос препотвърждава тази битийна даденост, като не допуска тя да бъде нарушавана от каквато и да било човешка намеса: „Тъй че те вече не са двама, а една плът. Прочее, което Бог е съчетал, човек да не разделя." (Мат. 19:4-6) Така заложена от Бога, битийната свързаност между съпруга и съпругата, индивидуалното им състояние и междуличностните им взаимоотношения се отпечатват върху здравето, задават потенциала и духовния облик на техните деца в значителна

степен: „Защото неговярвал мъж бива осветен чрез вярващата жена, и неговярвала жена бива осветена чрез вярващия мъж; инак, децата ви биха били нечисти, а сега те са свети“ (1 Кор. 7:14).

Първото Си чудо Исус Христос извършва по време на сватба в Галилейския град Кана. С това Той засвидетелства особеното Си и освещаващо благоволение към чистия брачен съюз, поради което Православната църква е отредила едно от седемте църковни тайнства да бъде св. Тайнство Брак (Обручение и Венчание). По време на брачното църковно тържество - освен благословения за плодовитост - на новото семейство се дават възвишени наставления, които да му помогнат да съзри, че християнският брачен съюз има за свой висок образец съюза между Христос и Църквата и за своя основна цел - духовното извисяване, осъществявано между съпрузите като общо, съборно дело на тяхната вяра, надежда и любов. Защото „отде знаеш, жено, не ще ли спасиш ти мъжа? Или, отде знаеш, о мъжо, не ще ли спасиш ти жената?“ (1 Кор. 7:16). Раждането на деца не се абсолютизира от Църквата като единствено условие, за да бъде православният християнски брак смислен и щастлив. Мъдрото съжителство във взаимна почит и любов е това, което откроява семейството като домашна църква с изпълнено призвание. „Вие, жените, покорявайте се на мъжете си, като на Господа, защото мъжът е глава на жената, както и Христос е глава на църквата, и Той е спасител на тялото. Но както църквата се покорява на Христа, така и жените да се покоряват на мъжете си във всичко. Вие, мъжете, обичайте жените си, както и Христос обича църквата и предаде Себе Си за нея“ (Еф. 5:22-25). **Явно е, че православното разбиране за брака поощрява безусловната любов, послушанието и себеподателността, които по необходимост включват и смиреното приемане на безплодието на единия или и на двамата съпрузи така, че то да не се превръща в заплаха за целостта, единството и щастието на семейството.**

Свещената църковна история, както и съвременният живот на православните християни свидетелстват за множество случаи на частично, временно или абсолютно безплодие на единия или и на двамата съпрузи, които обаче поради вярата си в Бога съумяват да преодолееят мъката и неудовлетворението, причинявани от бездетното, и да осмислят живота си чрез взаимната обич, търпението и осиновяването. Св. Йоаким и Анна (бащата и майката на св. Богородица), св. Захария и Елисавета (бащата и майката на св. Йоан Кръстител; Лука 1:5-8) едва в дълбока старост се удостояват да станат родители. Други християнски семейства никога не доживяват тази радост, но приемат Божията воля без роптаене, с благодарна разумна расъдливост. Трети осиновяват изоставени деца, с което много благоугаждат на Бога и помагат на обществото, тъй като с добрите си дела показват, че са надмогнали инстинктивния и често нарцистичен стремеж към възпроизвеждане на личните си гени, споделят любовта и живота си с чуждо дете и духовно го приемат като свое, давайки му възможност да стане пълноценна личност. Всеки един от тези три примера на поведение при безплодие представлява възможност за богоугоден личен и семеен избор, който не влиза в противоречие нито с Божията воля, нито с човешките взаимоотношения, обществените нрави и националния интерес. Нещо повече, хилядогодишният духовен опит на светата Православна църква свидетелства за **небесната закрила от Бога и Неговите верни служители - св. ангели** (Тов. 5-12; Мат. 18:10; Лука 1:5-19) и **светите** - върху семейния живот и отглеждането на децата. Пресвета Богородица, св. Йосиф Обручник, св. Мина, св. мъченици Адриан и Наталия, св. Николай Мирликийски Чудотворец, св. Нона, св. Йоан Рилски, св. Параскева-Петка Търновска, св. Петър и Феврония Муромски, св. Ксения Петербургска са едни от най-почитаните православни светии, които се отзовават на молитвите на вярващите християни и по Божия милост им изпращат нужната семейна утеха. **Българската православна църква е определила Въведение Богородично (21 ноември) за тържествен празник на православната младеж и християнското семейство и е утвърдила молитви за здраве, плодовитост, засилване на брачните връзки, вразумяване и благославяне на децата**, с което изразява своята специална грижа към брака и неговите функции на домашна църква, която подпомага не само земното благополучие на своите членове, но и наследяването на вечен живот в блаженото царство Божие.

МЕТОДИТЕ НА АСИСТИРАНА РЕПРОДУКЦИЯ И СУРОГАТНОТО (ЗАМЕСТВАЩО) МАЙЧИНСТВО СА В ЯВНО ПРОТИВОРЕЧИЕ С ПРАВОСЛАВНОТО РАЗБИРАНЕ ЗА ПРОИЗХОДА И СМИСЛА НА ЧОВЕШКИЯ ЖИВОТ, ЗА УСТОИТЕ И ПРИЗВАНИЕТО НА СЕМЕЙСТВОТО, защото:

1) Методите на асистираната репродукция и заместващото майчинство, заедно с участващите в тях съпрузи, донори, заместващи майки и лекари, нямат каквото и да било основание да претендират, че изчерпателно познават самите начала на живота и че извършваните лабораторни манипулации еднозначно са най-доброто и полезното за бъдещето на цялостната детска личност и за съдбата на семейството, пожелало да придобие дете чрез „ин витро оплождане“, „ин виво оплождане“ или заместващо майчинство. Напротив, единствено Бог е този, Който задава физическите и духовните измерения на човешкото съществуване. Само Бог е Този, Който съвършено познава дълбините на нашето сърце, потребностите ни, житейските ни и духовни съдбини. „Той е по-висок от небесата“ (Иов 11:8) и „Неговият разум е неизследим“ (Ис. 40:28). Докато, поради неизбежната ограниченост и на най-висшите си технологични постижения, медицински умения и интелектуални възможности, никой човек не може да бъде напълно уверен, че е в състояние с пълна сигурност и без никакъв риск да предопредели положително живота на други човешки същества. „От Господа е спасението на праведниците. Той е тям защита в скръбно време“ (Пс. 36:39).

2) Методите на асистираната репродукция и заместващото майчинство са израз на безразсъдно противопоставяне и усъмняване в Божията премъдрост, блага воля и спасяваща любов към нас, човешките. С тяхното прилагане донорите на човешки биологичен материал, лекарите и най-вече бездетните съпрузи показват, че не са познали или че са изгубили християнската надежда, което представлява тежка форма на безбожие, униние или богоухулство, която св. пророк и цар Давид определя така: „Рече безумец в сърце си: „няма Бог“ (Пс. 13:1). Според св. пророк Исаия: „Горко ономува, който се препира със Създателя си. Чиреп от земните чирепи! Ще каже ли глината грънчарю: „какво правиш?“ и твоето дело ще каже ли за тебе: „той няма ръце?““ (Ис. 45:9). Праведният Иов, който бе загубил всичките си деца, здравето и имота си, също отправя към нас, съвременните човеци, актуалния и вразумяващ въпрос: „Нима доброто ще приемаме от Бога, а злото да не понасяме?“ (Иов 2:10). Трябва да помним на каква вяра ни учи сам Господ Исус Христос: „Искайте, и ще ви се даде; търсете, и ще намерите“ (Мат. 7:7). „И каквото поискате от Отца в Моё име, ще го направя, за да се прослави Отец в Сина“ (Йоан 14:13). Спасителят ни напомня също, че нашият живот не бива да бъде самоугаждане, а преди всичко подвиг: „Който иска да върви, след Мене, нека се отрече от себе си, да вземе кръста си и Ме последва“ (Марк 8:34). Носенето на кръста на бездетното може да бъде път на смирение, духовно очистване и спасение за тези семейства, които с доверие и благодарност приемат това изпитание като проява на Божието всезнание и грижа за тях. Защото Бог често ни предпазва от по-големите страдания като допуска в живота ни да се случват по-поносимите, чрез които бихме могли да се извисим, ако го пожелаем съзнателно и свободно. Затова и с молитвата „Отче наш“ Исус Христос не ни поощрява да казваме „да бъде моята воля“, а да се молим така: „...да бъде Твоята воля, както на небето, така и на земята...“ (Мат. 6:9-13).

3) Методите на асистираната репродукция и заместващото майчинство представляват грубо нарушаване на богоустановения ред за съхраняването на традиционното семейство и за зачеването на нов човек. Тези медицински практики и социални явления уязвяват единството на семейната среда; внасят чужди елементи и намесват трети (често напълно непознати) лица в най-интимните аспекти на съпругеските взаимоотношения и в живота на бъдещото дете и цялото семейство. В много от случаите тези експерименти проектират зачеването, износването и раждането на бебе като механичен процес, изведен въвн от дома на бъдещите родители и от утробата на бъдещата майка. По този начин те лишават чадородението от най-ценната му страна: съборното му преживяване в нежността, пълнотата и неповторимостта на семейната любов. Православната църква не може да възприеме подобни противоестествени и богопротивни явления, тъй като не поощрява създаването на извънбрачни деца. Защото единствено „брактът е нещо честно у всички, и брачното легло - чисто“ (Евр. 13:4). **Поради това Българската православна църква по крайно низхождение може да допусне „ин витро“/„ин виво“ оплождане, при което се използва**

биологичен материал, принадлежащ само на двамата съпрузи за създаване на ембриони, всеки от които се имплантира в съпругата без да се унищожава нито един от тях като те се изнасят единствено и само от съпругата. По този начин целостта, единството и хармонията в семейството в значителна степен биха били запазени. Иначе при методите на изкуствено оплождане и при сурогатното майчинство се допуска неприемливата намеса на множество външни за семейната двойка субекти (познати или непознати донори, роднини, приятели, сурогатна майка), които дори и при наличието на най-искрено желание да помогнат, всъщност нарушават самите устои на брака. Така се залагат рискове пред доброто бъдеще на семейството, някои от които са следните:

- помрачаване на семейната радост при неизбежното сблъскване с факта, че придобитото дете не произлиза от самите съпрузи, което често проличава особено силно в годините на физическото израстване и личностно оформяне на новия човек;
- възникване на мъчителна и непреодолима ревност у единия, или и у двамата съпрузи заради факта, че в зачеването се е намесил друг човек (други хора);
- ревност, която се проектира у бъдещата майка спрямо сурогатната майка и това повлиява негативно върху връзката ѝ с бъдещото дете;
- ревност на съпругата спрямо съпруга ѝ заради евентуална близост със сурогатната майка;
- възможно възникване на извънбрачна връзка между съпруга и сурогатната майка поради емоционалната им обвързаност, дължаща се на общото им дете;
- разрушителни последствия за разширеното семейство на бездетните съпрузи може да има в особено голяма степен, ако сурогатната майка се явява майка, сестра, братовчедка или друга тяхна близка роднина, което би създавало опасност от объркване и разрыв в отношенията заради абсурдното положение сурогатната майка да е едновременно и баба, леля или братовчедка на бъдещото дете - с емоционално непреодолими претенции към неговото отглеждане и възпитание;
- нежелателно осигуряване на възможност за раждане и отглеждане на деца от един родител, в условия на еднородство „бракове“ или в общи хомосексуални домакинства, и др.

Методите на асистираната репродукция и заместващото майчинство заявяват своето мнимо пълновластие в областта на семейното планиране и така горделиво се оплъчват срещу премъдрия Божи промисъл, който всякога благоизволява най-доброто за нас и за света като цяло. Но в това най-добро винаги съществува индивидуализираност спрямо отделните личности и семейства. Спасението, дарувано ни от Господа, е общо за всички, които вярват в Богочовека Христос, но кръста, който всеки от нас търпеливо трябва да носи по пътя си, е различен. В Църквата Христова и даровете, и изпитанията, изпращани ни от Бога, са благо и добро. По-важното е те да се приемат и изживяват с благодарност и послушание пред Божиата воля. Защото, както Творецът сам казва: „*Аз създадох земята и сътворих на нея човека; Аз - Моите ръце простряха небесата, и на цялото им войнство Аз дадох закон*“ (Ис. 45:12). Затова нарушаването на Божия закон по отношение на семейството и зачеването на рожба в извънсемейна среда представлява злоупотреба с нашата свобода, профанизиране на свещения смисъл на семейния живот и личността, превръщане на чадородието в единичен акт или продукт, който може да се оцени, поръча и закупи. А св. Библия ясно ни посочва сакралните корени на семейството, както и правилното отношение, което всяка съпругеска двойка би следвало да има към своя съвместен живот: „*Когато останах в стаята двама, Товия стана от постелката и рече: стани, сестро, да се помолим, за да ни помилува Господ. И почна да говори Товия: благословен Ти, Боже на отците ни, и благословено Твоето свето и славно име векове! Да Те благославят небесата и всички Твои творения! Ти сътвори Адама и даде му Ева за помощница, жена му - за подпорка. От тях произлезе човешкият род. Ти каза: не е добре да бъде човек сам: да съворим помощник, подобен нему. И сега, Господи, взимам тая моя сестра не по плътска похот, а наистина като жена: благоволи да ме помилуваш и дай ми да остаряя с нея! И тя рече с него: амин*“ (Тов. 8:4-8). Св. апостол Павел възкликва: „*У човеци ли сега търся благоволение, или у Бога? Или на човеци искам да угаждам? Ако бях още угаждал на човеци [т.е. и на самия себе си], не щях да бъда Христов раб*“ (Гал. 1:10). Св. Православие възпитава у съпрузите съзнание за това, че семейният живот, раждането и отглеждането на деца е съзиждане, съборно дело, често и нелек път, който мъжът и жената трябва да извървят заедно, не за да задоволят инстинктите и страстите си, а за да съградят своята неповторима домашна църква като общност от преобразени и охристовени личности.

Генетичното, плътското родство със следващите поколения не трябва да се абсолютизира като неизбежно условие за щастлив брак. Лабораторното манипулиране на семейната плодовитост не бива да се възприема като уместна алтернатива на безплодието и като пълноправно средство за ощастливяване на бездетните семейства. Върху подобна нездрава основа истинско семейно щастие трудно се гради, защото се предизвиква и нарушава Божият ред. „*Тъй казва Господ, Който те е изкупил и Който те е образувал от майчина утроба: Аз съм Господ, Който всичко сътворих*“ (Ис. 44:24); „*ще искате ли да Ми се месите в делото на ръцете Ми?*“ (Ис. 45:11).

Ето защо, Св. Синод призовава семействата с репродуктивни проблеми да се опитат да надмогнат болката и да пренесат копнежите и любовта си върху деца, лишени от родителска грижа, защото на такива човеци Христос, Царят на славата, обещава: „*Дойдете вие, благословените на Отца Ми, наследете царството, приготвено вам от създание мира; защото гладен бях, и Ми дадохте да ям; жаден бях, и Ме напоихте; странник бях, и Ме прибрахте; гол бях, и Ме облякохте; болен бях, и Ме посетихте; в тъмница бях, и Ме сподобихте. Тогава праведниците ще Му отговорят и кажат: Господи, кога Те видяхме гладен, и нахранихме, или жаден, и напоихме? Кога Те видяхме странник, и прибрахме, или гол, и облякохме? Кога Те видяхме болен, или в тъмница, и Те сподобихме? А Царят ще им отговори и каже: истина ви казвам: доколкото сте сторили това на едного от тия Мои най-малки братя, Мене сте го сторили*“ (Мат. 25:34-40).

II. Майчинството и децата в светлината на св. Православие и секуларния хуманизъм.

Отношението на православното християнство спрямо майчинството и децата е отношение, пропито с върховна и съкровена благодарност към Бога за тяхното даруване като най-скъпоценен плод на Божието човеколюбие и на семейната любов. При раждането на най-първите деца в историята на човечеството тяхната майка (и наша прамайка) Ева възкликва: „*Придобих човек от Господа*“ (Бит. 4:1) и „*Бог ми даде друго чедо*“ (Бит. 4:25). В тези светли слова проличава съзнанието на вярващата личност за това, че - въпреки нашите грехове - милостивият Създател ни удостоява с плод на утробата, за да се упражняваме във великото дело на споделената любов, себеподателната грижа и съвместното духовно израстване с най-близките ни хора, отговорността за които е лек срещу човешкия егоизъм и богопротивните, разрушителни страсти. Новозаветната Църква изповядва истината, че „*всяко добро даяние и всеки съвършен дар иде отгоре, слизайки от Отца на светлините*“ (Иак. 1:17), поради което много родители принасят обратно децата си в дар на Бога като ги посвещават на живот и служение в Божия храм по примера на св. Йоаким и Анна, които благодарно и всесърдечно поверяват на Йерусалимския храм своята богоизмолена дъщеря Мариям, която по-късно - поради светия си живот - бива избрана да стане Богородица. За библейски мислещия човек децата не са и никога не могат да бъдат считани за дело чисто човешко, за експеримент или продукт, който има финансова цена и може да се поръча, договори и купи. Те са Божии творения, чийто живот зависи преди всичко от Всеблагия Творец. Те са Божие чудо, отношението към което е показател за духовната висота на личността, семейството и обществото.

Затова и сам Господ Исус Христос, обичайки безгранично човеците и намирайки истинска вяра в сърцата на някои страдащи родители, лекува и възкресява техните деца: напр. дъщерята на Иаир, сина на Наинската вдовица, дъщерята на хананейката (Марк 5: 22-23, 35-43; Лука 7:11-17; Мат. 15:21-28). Бог през цялото време от съществуването на Църквата и досега не спира да излива Своите милости към тези, които вярват в Неговата помощ. С това Спасителят изразява божественото Си разбиране към копнежа на всички съпрузи да се радват на чедата си и заедно с тях

да градят своята домашна църква, но в изпълняване на Божията воля! Исус Христос благославя семейството и децата, но и изисква от нас да бъдем естествени, чисти и невинни като децата, защото техните „Ангели на небесата винаги гледат лицето“ на Небесния ни Отец (Мат. 18:10), изпълнявайки Неговата воля. „Истина ви казвам, ако се не обърнете и не станете като деца, няма да влезете в царството небесно; и тъй, който се смири като това дете, той е по-голям в царството небесно“ (Мат. 18:3-4). Иначе, „каква полза за човека“, ако чрез лекарите, но без единствения истински Лекар, той преодолее безплодието или „придобие цял свят, а повреди на душата си? Или какъв откуп ще даде човек за душата си?“ (Мат. 16:26) и за душата на изкуството заченатото дете?

В грижата и любовта си към майчинството светата Православна църква е установила празника св. Благовещение, 25 март, като ден, в който освен, че се почита самата покровителка на всички жени и майки - Пресвета Богородица, се отбелязва и достойнството на майката-християнка. Просветена от Бог Св. Дух, Църквата и чрез празниците си ни преподава своя мъдър духовен опит, за да се поучим. В случая благовещенският празник ни разкрива тясната взаимовръзка между смириеното на девицата Мариам и удостояването ѝ с дара на зачатие и майчинството. Св. архангел Гавриил бива пратен от Св. Троица при нея и ѝ казва: „*Радвай се, благодатна! Господ е с тебе; благословена си ти между жените. А тя, като го видя, смути се от думите му и размисляше, какъв ли е тоя поздрав. И рече ѝ Ангелът: не бой се, Мариам, понеже ти намери благодат у Бога; и ето, ти ще зачнеш в утробата, ще родиш Син и ще Го наречеш с името Исус. Той ще бъде велик и ще се нарече Син на Всевишния; и ще Му даде Господ Бог престола на отца Му Давида; и ще царува над дома Иаковов до веки, и царството Му не ще има край. А Мариам рече на Ангела: как ще бъде това, когато аз мъж не познавам? Ангелът ѝ отговори и рече: Дух Светий ще слезе върху ти, и силата на Всевишния ще те осени; затова и Светото, Коего ще се роди от тебе, ще се нарече Син Божий. Ето и Елисавета, твоя сродница, наричана неплодна, и тя зачена син в старините си, и е вече в шестия месец; защото у Бога няма да остане безсилна ни една дума. Тогава Мариам рече: ето рабинята Господня; нека ми бъде по думата ти“ (Лука 1:28-38). На тази, която се беше обрела на девство, ѝ бе възвестено, че ще роди. Тази, която не намираща себе си за достойна и способна да роди Богочовека, стана Богородица. Защото повярва и съзнателно, свободно се отдаде на Божията воля. По същия начин тези човеци, които дълго чакат или не могат да имат деца, трябва да се доверят на Божия промисъл за себе си, а не да му се противят и да го предизвикват чрез средствата на секуларната медицина. Смириеното е пътят на утеха, мир и спасение за всяка жена, за всеки мъж, за всяко семейство. Затова и св. апостол Иаков ни призовава: „*Приближете се към Бога, и Той ще се приближи към вас; очистете ръце, грешници, изправете сърца, двоедушни. Понесете страдания... Смирете се пред Господа, и ще ви въздигне“* (Иак. 4:8-10). „*Желаете, пък нямате; ... защото не просите. Просите, а не получавате, защото зле просите... Или мислите, че направо говори Писанието: „до ревност Бог обича духа, който е вселил в нас“? Но по-голяма благодат дава; затова е казано: „Бог се противи на горделиви, а на смирени дава благодат“* (Иак. 4:2-3, 5-6).*

Събитието на зачатие е велико, благословено и свещено. То в много голяма степен зависи от нашето духовно устройство със съответстващите му последствия. Като израз на това свое убеждение и на радостта от благословената бременност, Църквата възпоменава и празнува най-тържествено зачеването на личностите, активно въвлечени в Божието изкупително дело. На 9 декември отбелязваме зачеването на Пресвета Богородица, на 23 септември тачим зачеването на св. Йоан Кръстител и Предтеча Господен, а на 25 март празнуваме началото на нашето спасение - славната и върховна тайна на Боговъплъщението.

С подобно съзнание Българската православна църква изпросва Божията благодат за родилките и майките при освещаването на т. нар. „Бабина вода“ в самия ден на раждането. Православните духовници се молят за здравето на майката и новороденото дете при благославянето им в 40-тия ден от раждането, когато детето се донася в храма, за да бъде представено на Бога. Върху новородените се прилива преизобилна благодат в св. Тайнства Кръщение, Миропомазване и Причастие, чрез които Църквата ги приобщава към Първоизточника на живота - Светотроицния Бог (Йоан 6:54-56), и изразява своята любов към децата и техните родители. Църквата е истинската и милосърдна лечебница, чиито врати са винаги отворени за всички страдащи. И затова всеки, който е прибягнал със силна и искрена вяра към даруваната в нея Божия благодат, е намирал потребното, имайки за застъпници пред Бога покровителстващите бременните жени и раждането св. Богородица, св. Анна, св. царица Елена, св. Моника, св. Анастасия, както и много други светии, а също и светини като пояса на Пресвета Богородица от Ватопедския манастир на Св. Гора Атон и множество чудотворни икони, между които се открояват Богородичните „Троеручица“, „Всецарица“, „Златна ябълка“, „Фьодоровска“, „Помощница при раждане“.

Църквата е охранителка на живота в най-висша степен. Тя благославя земното съществуване на човека и му предава Божието обещание за вечен живот, който зависи от нашето самоопределяне и подвизаване в добродетелта тук, на земята. На вярващите св. Йоан Богослов завещава видението, в което Бог му открива, че: имената на праведниците са записани в „*книгата на живота при Агнеца*“ (Откр. 21:27); в Божието царство тече „*река с вода на живота, бистра като кристал, изтичаща от престола на Бога и на Агнеца*“ (Откр. 22:1). „*Посред главната му улица и от двете страни на реката стои дърво на живота, което дава дванайсет пъти плодове, като всеки месец ражда своя плод; листата на дървото служат за изцеление на народите*“ (Откр. 22:2). „*Аз съм хлябът на живота*“, казва Исус Христос (Йоан 6:48), Който отдаде Себе Си „*за живота на света*“ (Йоан 6:51). Дарът на съществуването и блаженството очевидно произлиза от самия Бог, Който е „*пътят и истината и животът*“ (Йоан 14:6). Именно поради това Църквата счита, че не бива да дръзваме да създаваме живот по изкуствен начин, защото подобни начинания представляват подмяна и отхвърляне на премъдрия Божий промисъл за жената-майка, децата и хората въобще.

„*И даде Адам на жена си име Ева, защото тя стана майка на всички живеещи*“ (Бит. 3:20). Така в св. Библия майчинството е открито като една от основните роли на жената, но ако тя „*пребъде във вяра, в любов и в светост с целомъдрие*“ (1 Тим. 2:15), т.е. ако не си позволява да престъпва благословените граници на своето призвание да е добра християнка и вярна съпруга. Но точно този най-възвишен дълг на жената, както и дългът на мъжа - да обича безусловно и жертвоготовно жена си - се опорочават при прилагането на асистиращите репродуктивни методи и сурогатното майчинство, защото чрез тях се търси осигуряване на семейното щастие, но при нарушаване светостта и целостта на даденото в брака. Нещо повече, рискува се здравето и животът на майката, заместващата майка и детето.

1) Методите на асистирани репродукция и заместващото майчинство се опитват да маскират очевидната заболялост на човешкия род, чиито репродуктивни функции силно намаляват, което без съмнение има връзка с цялостния упадък на духовността, нравствеността и начина на живот на модерния човек.

2) Вместо да се задоволят с това, което имат в своя съвместен живот, бездетните съпрузи, които експериментират с алтернативни форми на зачеване, всъщност унижават себе си и един другото, намирайки по-голяма ценност в други, чужди на тяхната любов хора (лекари, донори, сурогатни майки).

3) Възжеланото родителство се превръща в самоцел, която измества първопричината на близостта между мъжа и жената - тяхната любов и копнеж им взаимно да се подпомагат и ощастявяват като личности с общ път.

4) Вместо в утробата на майката, детето най-често се създава в епруветка на клетъчна лаборатория.

5) Измествайки Твореца, тези, които решават кога да се състои зачеването, са лекарят, съпрузите и заместващата майка като разчитат на успешен маточен, интратубарен или blastocysten „ембриотрансфер“. Красотата в тайнството на естественото зачатие отпада. Зачеването на нов живот се превръща в технология.

6) Техниката „витрификация“ отглежда „ембрионите“ до 5 дни извън майчината утроба, което лишава бъдещото дете от най-ценните първи мигове на неговия живот, които трябва да преминават в органична връзка с тялото и душевността на майката.

7) Техниката „криосъхранение (криоконсервация, от гр. "крио" = „студ“) представлява замразяване на сперматозоиди, оплодени яйцеклетки и ембриони в течен азот при -196 C°. Криоконсервацията фразиращо контрастира на замисъла на Създателя бъдещото дете да се зачева всред естествената топлина на майчината утроба.

8) Налице е заплаха за здравето и живота на майката / сурогатната майка при възникване на многоплодна бременност вследствие на

едновременния трансфер на повече от един ембрион в утробата ѝ.

9) Евентуалното желание на пациентите такива замразени ембриони да могат да бъдат трансферирани в майката в по-късни терапевтични цикли, води до криосъхранение на множество незаченати и неродени „деца-ин витро“ за период дори над 10 години. Тези човешки същества се третират в клиниките просто като ембрионален материал, който при непотърсване в определения срок подлежи на продаване или унищожаване.

10) В момента над 4 000 000 „излишни“ човешки ембриони чакат своето осиновяване и раждане. Така криосъхранението поощрява търговията с човешки същества, а подобна глобализирана комерсиализация и мобилност при третирането на човешкия „материал“ в перспектива може да доведе до истински генетичен хаос в съвременния мащаб.

11) Тъй като бездетните родители могат да избират и поръчват расата, пола, генотипа, генетичното пренасяне/избягване на болести, коефициента на интелигентност, външните, интелектуалните и физическите черти, качествата, особеностите на бъдещото дете, както и образователната степен на донорите (минимум колеж, още по-търсени са притежаващите докторска степен), професията на донорите (предпочитат се хората на изкуството, юристите), това дава възможност родителите своеволно да определят характеристиките на бъдещото поколение без търсене на съответствие с географските, климатичните, генетичните и културните условия, в които е поставено да живее семейството им. Така не се стимулира адекватното развитие и обновяване на националните генофондове.

12) Днес около 60 % от родените чрез метода „ин витро“ са блондини и блондинки, тъй като такива са предпочитанията на повечето родители. Но това се сблъсква с процеса на естественото намаляване на русия генотип, който в момента съставлява едва 2 % от човечеството, тъй като е по-неиздържлив и неадаптивен. А съвременният свят с неговите характеристики - болести, радиация, пестициди, 30 % по-замърсен въздух спрямо 25 години назад, изтъняващ озонов слой, изкуствени ваксини, лекарства и битови удобства - изнехва човешкия организъм, което всъщност води до нуждата от още повече защитни сили за човека, каквито брютният генотип притежава в по-голяма степен, но не се избира преимушествено. Това явление плашещо напомня за морално, научно и исторически дискредитиралото се прилагане през първата половина на 20 век на науката евгеника, довела и до такива изкривявания и престъпления към човечеството, каквото е националсоциализмът в Германия с неговото предпочитание към „арийската“ раса и безчовечно отношение към другите генотипове.

13) Криоконсервацията поставя различните по социален статус и финансови възможности бездетни двойки в неравностойно положение. По-бедните пациенти могат да си позволят закупуването на по-стари ембриони, което увеличава шанса да отглеждат не толкова здраво дете, което няма да може да се адаптира така лесно към новата среда, в която се ражда. Това внася в света нова форма на дискриминация, както спрямо по-бедните родители, така и спрямо техните деца.

14) Заместващото майчинство задава условия за възникване на тежки депресивни състояния у заместващата майка при разделянето ѝ с износеното и роденото от нея дете.

15) В целия свят се водят продължителни, скъпо струващи и много тежки в психологическо отношение дела за права върху деца, родени вследствие на сключени договори за прилагане на сурогатно майчинство.

16) Въпросът за носенето на отговорност при увреждане на плода от самата сурогатна майка, при раждане на дете с малформации, както и при евентуална смърт на сурогатната майка или на бебето по време на бременността или след раждането, също не е изяснен. Не е помислено и за състоянието на ползващата се от заместващо майчинство съпруг, ако такива трагични събития настъпят.

17) Проблемно е положението, при което сурогатната майка вече има свои деца и ѝ се налага да им обясни, че бебето в утробата ѝ не е и няма да бъде тяхно братче/сестриче. Това може да нанесе трайни поражения върху психиката на нейните деца и да опорочи отношението им към живота, към семейството и към човешката личност по принцип.

18) Случват се грешки при ембриотрансфера, вследствие на които се зачеват нежелани по своите характеристики деца.

19) Методът „ин витро“ позволява неетичната практика за изкуствено зачеване на дете, което да се превърне в донор за някой от членовете на семейството, страдащ от тежко заболяване. Така бебето се превръща в заложник на зададени критерии и чужди нужди и има предизвестена и несправедлива съдба.

Такива и още много усложнения възникват и ще възникват за съвременните хора, ако продължи неетичното използване на високоразвитите медицински технологии, както и поощряването на бездетните семейства да пренебрегват осиновяването и да избират алтернативни форми за зачеване и раждане на деца. Лишаването на майчинството от неговата интимност, уникалност и святост вреди еднозначно и ще вреди все повече на бъдещето на човешкия род. Това ще бъде закономерният резултат от нарушаването на брачните граници; превръщането на бременността в сделка; поставянето личностите на сурогатната майка и бъдещото дете в позицията на „обекти на договор“; заплащането за „утроба под наем“ и отношението към тялото на сурогатната майка като към вещь, която може да се търгува и отдели от личността ѝ и да се оцени, което представлява акт на зловеща редукция спрямо цялостната антропологична структура на жената. Манипулирането на чудото на детераждането ще залага все повече непреодолими проблеми пред бъдещото човечество.

По отношение на децата, създадени по изкуствен начин и родени от заместващи майки, Българската православна църква не може да не е притеснена от основен проблем, какъвто е наличието в детския живот на много „родители“, вместо на традиционните двама - майката и бащата. Църковното ни съзнание съвсем не може да приеме за добро положение наличието на две или три „майки“ в живота на едно и също дете, от които нито една не му е истинска майка, тъй като се забранява донорската яйцеклетка да принадлежи на сурогатната майка. Това неизбежно рефлектира върху здравето, развитието и изграждането на устойчива идентичност у бъдещия млад човек. Подобно безотговорно издевателство над детската личност в много висока степен обслужва егоистични или комерсиални цели.

Като изхождаме от християнското си убеждение, че от първия момент на своето зачеване човекът е пълноценно същество с душа и тяло, не може да не ни тревожи узаконяването на търговията с деца, лишаването на бебетата „ин витро“ от истинска свързаност с действителна майка по време на 9-месечното им износване, емоционалните състояния и сътресения в психиката на сурогатната майка, които влияят върху развитието на детето и върху целия му бъдещ живот, фактическото изоставяне и отнемане на деца от техните майки след раждането, осъществено според одобрен от съда договор за заместващо майчинство.

Бог чрез светата Църква дарява на децата силни закрилници, каквито са им св. Богородица, св. София, светите Вяра, Надежда и Любов, св. Стилиан, св. Кирик и Юлита, св. свещеномъченик Зотик Сиропитател, св. Филарет Милостиви... Но при все това връзката, непрестанното присъствие и грижа за детето от страна на неговата лична, любяща майка, както и на двамата родители, остават неопценими и незаменими по своето значение. Без съмнение всяко дете по своему е благословено да бъде нежно любимо и единичко, т.е. със специално място в сърцата на баща си и майка си (срв. Притч. 4:3). А самата майка е благословена от Бога чрез заченатото в нея дете и връзката между тях е дълбока и съкровена. „Тъй казва Господ, Който те е изкупил и Който те е образувал от майчина утроба: Аз съм Господ, Който всичко сътвори“ (Ис. 44:24). „Преди да те образувам в утробата, Аз те познах, и преди да излезеш из утробата, осветих те“ (Йер. 1:5).

Православната църква счита децата и тяхното възпитание за най-висш израз на богообразността у човека, която проличава чрез вложената от Св. Троица в родителите способност да продължават Божието творческо дело чрез чадородието и чрез личностното предаване на православната вяра и духовен опит на следващите поколения. Поради това Българската православна църква ревностно отстоява правото на всяко дете да бъде заченато, износено, отгледано и възпитано при естествени и възможно най-добри условия, които да съхранят и укрепят неговото физическо и духовно здраве, да осигурят изграждането му като хармонична и силна личност и да го превърнат в достоен наследник на царството

Божие. Тези условия са: здравият християнски съюз между родителите на бъдещото дете; естественото му зачатие; грижовното му износване в утробата на истинската му майка; благословеното му раждане; внимателното му отглеждане от двамата му истински родители; израстването му в атмосфера на мир, разбирателство и нелицемерна семейна любов; топла и себеотдайна грижа от страна на неговите родители-осиновици, ако то е осиновено. Методите на асистирана репродукция и сурогатното майчинство възпрепятстват усвояването на голяма част от тези необходими за доброто развитие на децата условия и по този начин се проектират сериозни проблеми както за тях, така и за дръзналите да се поставят на мястото на Твореца техни „майки“ и „бащи“.

- Църквата вярва и знае, че - при самото зачеване на тялото - на детето се дава и душа, тъй като Бог е замислил човешката природа двусъставна. „И създаде Господ Бог човека от земна пръст и вдъхна в лицето му дихание за живот; и стана човекът жива душа“ (Бит. 2:7). „И ще се върне пръстта в земята, каквото си е била; а духът ще се върне при Бога, Който го е дал“ (Екл. 12:7). Чрез изкуствената човешка фертилизация от страна на всички участници в нея (лекари, донори, родители) се упражнява безпрецедентно „насилие“ над Божията любов, която не допуска частичното съществуване на което и да било свое творение, заради което при лабораторното създаване на телесния състав на детето Бог го дарява и с безсмъртна душа. Подобно „насилване“ не би се случвало, ако този, който се опитва да въздейства върху човека, подхожда към начинанието си със свещен страх, трепет и уважение и не прекрачва предела на своите правомощия.
- Детето може да е плод от лабораторни манипулации с биологичен материал, дарен преди 10 или повече години спрямо момента на зачеването и раждането му, което рефлектира отрицателно върху неговата адекватност и приспособимост към новите образователни, културни и обществени условия на живот, върху които се отпечатват непрестанните ценностни промени и грандиозни технологични скокове в постмодерния свят.
- Здравото и душевното състояние на детето (родено при прилагане на сурогатно майчинство) се определя от облика на жената, която го износва. При предаването му на животното, ползващо се от сурогатното майчинство, новороденото се среща с хора, чиито гласове, нагласи, душевност, поведение и начин на живот са му напълно непознати. Деца, заченати „ин витро“, като пораснат започват настойчиво да търсят своята идентичност. Това води до семейни сблъсъци, депресии, психични отклонения и понякога до самоубийства, тъй като всеки човек има дълбока и вродена потребност от усещане за своите корени.
- Много педиатрични проучвания показват, че децата „ин витро“ по-често страдат от родилни дефекти, поднормено тегло, тежки генетични увреждания, недъгавост, церебрална парализа, емоционални и поведенчески проблеми; по-често са хоспитализирани и при тях се наблюдава по-висока степен на смъртност.
- През 2007 г. за учените става ясно, че значителен брой от момчетата, заченати чрез метода ICSI, когато пораснат страдат от стерилитет.
- Изкуственото човешко оплождане повишава процента на пренаталната и следнаталната детска смъртност, тъй като увеличава броя на многоплодните бременности.
- Хормоналното третиране на жените след „ин витро“ приложение (с цел задържане на плода) може в бъдеще да промени сексуалната ориентация на бебето.
- Ако се окажат плод на грешка и поради това нежелани в приемащото ги семейство, „експериментиранияте“ деца може за цял живот да се окажат във водовъртежа на тежки конфликтни отношения.
- Изкуственото човешко оплождане и заместващото майчинство, с всички съпътстващи ги експерименти и рискове, засягат основните права на беззащитното дете, което същевременно е пълноценен човек още от мига на своето зачеване. Тези права са: правото му на живот, правото му на самоличност и правото му на дял в блажената Божия вечност.

„Тъй казва Господ, Светият на Израила и негов Създател: ще Ме питате ли за бъдещето на синовете Ми и ще искате ли да Ми се месите в делото на ръцете Ми?“ (Ис. 45:11). Господ Иисус Христос ни предупреждава отрано: „Който съблазни одного от тия малките, ... за него е по-добре да му надянат воденичен камък на шията и да го хвърлят в морската дълбочина. Горко на света от съблазните, защото съблазни трябва да дойдат; обаче горко на оногova човека, чрез когото съблазън дохожда“ (Мат. 18:6-7). „Оставете децата и не им пречете да дойдат при Мене, защото на такива е царството небесно“ (Мат. 19:14), казва Господ за наше вразумление и назидаване в истината за живота и спасението.

Затова Св. Синод счита своеобразната човешка намеса в Божието домостроителство и в свещения акт на зачеването и чадородието за крайно неприемлива. „Трябва да се покоряваме повече на Бога, нежелани на човеци“ (Деян. 5:29). „И тъй, гледайте, колко внимателно трябва да постъпвате: не като неразумни, а като мъдри, като скъпите времето, защото дните са лукави. Затова недейте бива неразсъдливи, а разпознавайте, що е воля Божия“ (Еф. 5:15-17). Светата ни Църква учи, че ние имаме отговорност не само към себе си, но и към бъдещите поколения, и дори към цялото творение. „Самият Дух свидетелствува на нашия дух, че ние сме чедата Божи. Ако пък сме чедата, ние сме и наследници: наследници Божи, а сънаследници на Христа, и то само ако с Него страдаме, за да се и с Него прославим. Защото мисля, че страданията на сегашното време не са нищо в сравнение с оная слава, която ще се яви в нас. Па и тварите с нетърпение очакват прославянето на синовете Божи, защото тварите се покориха на суетата не доброволно, а по волята на Оногova, Който ги покори, с надежда, че и самите твари ще бъдат освободени от робството на тлеността при славното освобождение на синовете Божи. Защото знаем, че всички твари заедно стенат и се мъчат досега; и не само те, но и ние сами, които имаме начатъците на Духа, и ние сами стенем в себе си, очаквайки осиновение - изкупване на нашето тяло“ (Рим. 8:16-23).

Плодовете на изкуплението ще станат част и от нашия живот, ако изпълним волята Божия, а не ако задоволяваме на всяка цена своите щения. „Първом търсете царството на Бога и Неговата правда, и всичко това ще ви се придаде“ (Мат. 6:33). Ролята на Църквата в случая е да бъде духовен и морален коректив на законодателната политика, за да не се окаже така, че от стремеж към осигуряването на потомство и „демографски ръст“ нарушаваме естественото генетично развитие и здраве на собствената си нация и затрудняваме пътя си към вечния живот. В Божието царство няма да влезе „нищо нечисто, нито който върши гнусни работи и лъжа, а само ония, които са записани в книгата на живота“ (Откр. 21:27), защото вечен живот е това, да познаваме Едного Истинного Бога, и пратения от Отца Иисус Христос (срв. Йоан 17:3), изпълнявайки Неговите заповеди.

Св. Синод благославя тези действия, които съхраняват Божия ред в света и свялото единство на брачния съюз, защото вярваме и знаем, че е „блажен всеки, който се бои от Господа, който ходи по Неговите пътища!... Жена ти в твоя дом ще бъде като плодovита лоза; синовете ти - като маслиненни клони около твоята трапеза: тъй ще бъде благословен оня човек, който се бои от Господа! ...; ще видиш синовете от синовете си“ (Пс. 127:1, 3-4, 6).

Св. Синод на Българската православна църква-Българска патриаршия поощрява тези инициативи, които подпомагат истински онеправданите членове на нашето общество, между които на първо място са изоставените деца. Ето защо, Св. Синод призовава българската държава и сама е готова всячески да съдейства на семействата с репродуктивни проблеми, но не като въвежда богопротивни и подковаващи семейните устои законодателни промени, а като помага на бездетните съпрузи да надмогнат болката си като пренесат копнежите и любовта си върху деца, лишени от родителска грижа. Това съответства на интересите на българското общество, на възвишените християнски ценности, на правото на всяко дете да се радва на семеен уют и пълноценна, дългосрочна подкрепа в своя житейски път. По този начин, от една страна, ще бъдат разрешени множество човешки драми и ще бъде намален броят и опасността от неуспешни бременности, а от друга страна, човешката воля ще пребъдва в хармония с Божествената, служейки на ближните в съответствие с преобразяващата сила на любовта. „В любовта страх няма, но съвършената любов пропъжда страха. По това познаваме, че любим чедата Божи, като любим Бога и пазим Неговите заповеди.“ (1 Йоан. 4:18; 5:2).

